

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Культура
України

Випуск 7
Мистецтвознавство

Збірник наукових праць

Харків
2000

ПІСЕННА ЕСТРАДА: ЗНАЙОМА ТА НЕЗНАЙОМА

Розглядаються питання виникнення та функціонування блатної пісні, її місце в соціокультурній сфері

Світ пісні настільки багатий та різноманітний, що й нині можна знайти своєрідні “білі” плями в його пізнанні. Для багатьох пісня – це вокальний жанр, який звучить на естраді, по радіо, телебаченню, на грамплатівках тощо. Але існує й інший вимір: пісня живе там, де її не очікують, де вона небажаний гість, де вона, нарешті, заважає багатьом чиновникам виконувати свої службові обов’язки. А назва цього виду – блатна пісня, що живе століттями, незважаючи на заборони, гоніння, невизнання.

Чому пісні на кримінально-злочійську тематику називають блатними, догадатися неважко. Слово “блат” означає усе, що пов’язано зі злочинним світом. Блатний означає злочинця, злодія. “Блатною музикою” називають злочійський жаргон (те ж саме означає вираз “по фени ботать” або просто “феня”, до революції – афенська мова). Але звідки походить слово “блат”?

Перша версія – від англійського “blood”, тобто “кров”. Раніше злочійська клятва скріплювалася кров’ю. У злочійському жаргоні, можливо, і виникло слово “блатний” як синонім до слова “кровний”. Інша версія є правдоподібною. Ми часто говоримо “дістати по блату”, що означає – незаконним способом, по знайомству. Ця порочна форма добування дефіциту сформувалася ще на зорі Радянської влади. Коли більшовики експропріювали майно в буржуазії, то це законно награвоване добро складали в спеціальних сховищах. Охороняти ці сховища і видавати за пред’явленням спеціального мандата боброві шуби, взуття, білизну, предмети побуту, продукти і спиртне призначали людину стійку, чесну і, головне, непідкупну. На таку посаду найчастіше брали німців із числа колишньої складської адміністрації.

Німець, який погано говорив російською, жадав від прохача папір із печаткою, так і говорив: “Blat, blat...”² – і без “блату” нічого не видавав! З тих часів так і повелося – щоб щось дістати, потрібно мати блат. Мабуть, так і виникло слово блатний. У всякому разі, до революції такого слова не було – можна сміло вважати це великим завоюванням Радянської влади.

Але повернемося до блатної пісні. Не варто стверджувати, що блатна пісня обмежена лише карною тематикою. Як і у будь-якій іншій пісенній творчості, автори обирали вічні теми – кохання й ненависть, вірність і зраду. Скромними засобами вони намагалися “докопатися” до істини, показати, де правда, а де неправда. Герої цих пісень – люди волелюбні, як правило, ті, що постраждали несправедливо, але не занепали духом, дивляться на життя легко, із гумором і які

² нім. Blat – листок

бравують навіть своєю відірваністю від суспільства. Але є й сумні пісні, що з болем і тугою оповідають про важку та гірку долю, про суворий арештантський побут. Гармонійний лад блатних пісень простий і немудрий. Мелодія тримається на трьох-чотирьох акордах. Це свідчить про те, що авторами таких пісень були люди музично неписьменні, а, власне, письменність їм була і не потрібна. Головне – донести до слухача центральну думку, заради котрої і писалася пісня.

Історія нашої колишньої країни в усі сторіччя нерозривно пов'язана з в'язницями, каторгами, засланнями й таборами. З давніх давен дійшли до нас биліни, що оповідають про подвиги богатирів Іллі Муромця, Василя Буслаєва та їхніх товаришів. Народ складав пісні про їх ратні подвиги у славу Вітчизни. Давній співак захоплювався силою і спритністю, статтю й хвацькістю богатирів. Образ биліного богатира збірний, але в ньому розкривається конкретна історична дійсність: Ілля Муромець – богатир-козак. Сили багато – подіти нікуди. Якщо немає поблизу іноземного ворога, траплялося на своїх же мужиках відіграватися.

Видатний російський історик С. Соловйов писав, що пісні чудово зображують нам що силу, яка розходилася і нічим не стримується. З поняттям про гулянку пов'язувалось поняття про зелене вино, про царевій шинок, і степовий богатир-козак був дуже добре відомий давній російській людині як гультяй, охочий до зеленого вина. Ілля Муромець, найушанованіший з богатирів, п'є в шинку разом із голотами шинкарськими.

Отже, п'яні “подвиги” нарівні з ратними теж відображалися в билінах. Навіщо древній піснетворець так принижував образ легендарного богатира, адже опису одних лише героїчних учинків було б достатньо. А для більших веселощів! Для куражу! Послухає князь таку “блатну пісеньку” про те, як Ілля чудив, і посміється, потішиться.

Тема в'язниць-острогів пронизує усю російську літературу. Це не значить, що видатні російські письменники обов'язково створювали блатні пісні – ні! Але ґрунт, на якому вона зростає й розцвіла, вони удобрили порядно. О. Пушкін під враженням від арешту свого товариша В.Ф. Раєвського написав відомий вірш “Узник”:

Сижу за решеткой в темнице сырой.
Вскормленный в неволе орел молодой...

Відомо, що Пушкін відбував заслання за свої вільнодумні вірші, але він ще й сидів у в'язниці! За те, що вдарив молдавського боярина Балша, відсидів у КПЗ із 8 по 28 березня 1822 року в Кишиневі. На цю тему, як ми розуміємо, він не міг не написати віршів:

Мой друг, уже три дня
Сижу я под арестом,
И не выдался я
Давно с моим Орестом...

З цих віршів могла б вийти блатна пісня, але через витіюватість складу або з поваги до Олександра Сергійовича ніхто не зважився покласти їх на музику.

Втім, “Узник”, пронизаний прагненням до свободи, ввійшов у народний ужиток і з деякими змінами виконується й нині.

Повість “Капітанську дочку”, що, не без підстав, вважають літописом Пугачовського бунту, можна назвати літописом розбійного побуту. З повісті ми дізнаємося, хто складає оточення Пугачова – розбійники, втікачі, злодії й інший подібний люд. Сам Пушкін неодноразово про це говорив, але не з жалем (ким, мовляв, оточив себе народний герой!), а з неприхованим замилуванням – ось він який, народ наш російський! – розпачливий, вільний, лютий! Але нас цікавить пісня, що співається в повісті:

Не шуми, мати зелена дубровушка,
Не мешай мне, доброму молодцу, думу думати...
Далі в цій пісні слова царя:
Исполать тебе, детинушка крестьянский сын,
Что умел ты воровать, умел ответ держать!
Я за то тебя, детинушка, пожалуйю
Среди поля хоромами высокими,
Что двумя ли столбами с перекладиной.

Перед нами справжня розбійна пісня, складена невідомим автором із певною біографією. Пісня до того ж народна, що додає аргументів до нашої розповіді.

Багато анонімних, невідомих поетів складали острожні вірші та пісні, які нині можна назвати блатними. Зазнавши впливу свого знаменитого попередника або перейнявшись співчуттям до ізгоїв суспільства, а може бути, і на собі зазнавши тяготи ув’язнення, невідомі автори складали пісні:

Солнце всходит и заходит,
А в тюрьме моей темно.
Дни и ночи часовые
Стерегут мое окно.
Как хотите стерегите,
Я и так не убегу,
Мне и хочется на волю,
Цепь порвать я не могу и т. д.

Не будемо судити про поетичні гідності цього вірша, важливо те, що російське суспільство не лише не відкинуло цей низинний жанр, але й збагатило його. На такі вірші часом складали музику, і у формі романсу або балади виконувались вечорами в салонах. Підвищенню авторитету цієї теми сприяло повстання декабристів, точніше те, що пішло за його провалом. Як відомо, багатьох учасників повстання – людей популярних у суспільстві й у світі – відправили на каторгу й у заслання. Це не могло не викликати співчуття і, природно, знайшло відбиття у поезії. Федір Миколайович Глінка – учасник Вітчизняної війни 1812 року – написав вірш, що згодом став популярним романсом і відповідав духу часу:

Не слышно шуму городского,
В заневских башнях тишина!
И на штыке часового
Горит полночная луна!..
Сосватал я себе неволю,
Мой жребий – слезы и тоска!
Но я молчу – такую долю

Взяла сама моя рука.

Откуда ж придет избавленье,
Откуда ждать бедам конец?
Но есть на свете утешенье
И на святой Руси отец!
О, русский царь! в твоей короне
Есть без цены драгой алмаз.
Он значит – милость! Будь на троне
И, наш отец, помилуй нас!

(1826)

Цей вірш поет назвав “Песнь узника”, неначе передбачаючи його подальшу долю, а саме те, що він згодом стане пісню (романсом). Сам Ф. Глінка був декабристом, і цей вірш явно про учасника подій на Сенатській площі. В острої герой пісні змінив свої політичні погляди і тому просить царя про помилування. Але чи слід говорити про політика, якщо перед нами біль і страждання в’язня? У в’язниці й злодієві, і декабристові однаково погано – про це і пісня.

Михайло Лермонтов творив пізніше, і в його вірші “Узник” (зверніть увагу на тотожність назв) немає натяку на “декабристське” минуле ув’язненого, тим більше, що вірш автобіографічний. Лермонтов сам був у темниці. Вірш був написаний у лютому 1837 року, під час арешту в будівлі Головного штабу за вірші на смерть Пушкіна. У цей час до нього пускали лише його камердинера, що приносив обід. Поет велів йому загортати хліб у сирій папір і на цих клаптиках за допомогою вина, грубної сажі та сірників написав декілька віршів, зокрема, “Узника”:

Отворите мне темницу,
Дайте мне сиянье дня,
Черноглазую девицу,
Черногривого коня!
Одинок я – нет отрады:
Стены голые кругом.
Тускло светит луч лампы
Умирающим огнем.
Только слышно: за дверями
Звучномерными шагами
Ходит в тишине ночной
Безответный часовой.

На тему каторги й в’язниці писали О. Кольцов і М. Огарьов, Л. Толстой і М. Некрасов. Виникає враження, що російські поети, знані та незнані, неодмінно пройшли через буцегарню – хто за хуліганство, хто за крамолу, а хто не сидів, той співчував. Саме тут коріння блатної пісні і її традиція. Адже лише традицією і можна пояснити появу в А. Майкова пісні (саме пісні!), що мала недвозначний зміст:

Ее в грязи он подобрал,
Чтоб все достать ей – красть он стал,
Она ж в довольстве утопала
И над безумным хохотала.
И шли пиры... но дни текли –

Вот утром раз за ним пришли:
Ведут в тюрьму... Она стояла
Перед окном и – хохотала.
Он из тюрьмы ее молил:
“Я без тебя душой изныл,
Приди ко мне!” – Она качала
Лишь головой и – хохотала.
Он в шесть поутру был казнен
И в семь во рву похоронен –
А уж к восьми она плясала,
Пила вино и хохотала.

Слово “каторга” для пересічної людини, яка не здійснила в своєму житті злочину, звучить страшно. Каторжани, що відбували покарання, були змученими й знівеченими непосильною працею, холодом і голодом. Можливо, це і так. Скоріше, такі уявлення можна віднести до радянських таборів, ніж до царської каторги. Каторга – поняття дореволюційне, а до революції жили дуже сентиментальні й вразливі люди, які до того ж прекрасно володіли мистецтвом розповіді, такі, наприклад, як Ф. Достоевський, що у своєму автобіографічному романі “Записки з мертвого дому” (Достоевський відбував каторгу в Омському острозі з 1850 по 1854 рр. за причетність до гуртка петрашевців) так описує “нестерпні” умови побуту царської каторги: “Перше враження моє, при вступанні до острогу, взагалі було саме огидне; але незважаючи на те, – дивна справа! – мені здалося, що в острозі набагато легше жити, ніж я уявляв собі дорогою. Арештанти, хоч і в кайданах, ходили вільно по всьому острозі, лягалися, співали пісні, працювали на себе, курили люльки, навіть пили вино...”.

Радянській людині важко було це собі уявити, щоб горілку пили, ходили без строю, і ще під акомпанемент балалайки й гітари пісні співали! Проте, продовжує Достоевський: “...співалися ж здебільшого так звані в нас пісні арештантські, однак, всі відомі”. Про ці суворі місця заслань склалися смутні, протяжливі, як стогін, пісні. В них постійно звучали дві теми – тема туги за свободою й тема ув’язнення. В них чутні стогони каторжан і дзенькіт кайданів:

Когда на Сибири займется заря
И туман по тайге расстилается,
На этапном дворе слышен звон кандалов –
Это партия в путь собирается...
Раздалось: “Марш вперед!” – и опять поплелись
До вечерней зари каторжане.
Не видать им отрадных деньков впереди,
Кандалами грустно стонут в тумане.

(Друга половина XIX ст.)

До речі, на мотив цієї каторжної пісні будьоновець М. Кооль написав популярний більшовицький шлягер “Там вдали, за рекой”. І взагалі, більшовикам подобалася кримінально-злочинська тематика. Сам Й. Сталін якось на торжестві на честь героїв-полярників попросив Л. Утьосова заспівати пісню “С одесского кичмана”³.

³ кичман – в’язниця, карцер

Багато каторжних пісень написали самі засуджені, що відбували строк, тому автори їх залишилися невідомими. Можна лише здогадуватися по струнності стилю й правильності рими, хто складав їх – освічений дворянин або неписьменний селянин. Але і той, і інший перебували в однакових умовах підневільної роботи і суворого побуту, тому і пісні за характером мало чим відрізнялися одна від одної. Напевно, однією із самих вражаючих каторжних пісень є “Александровский централ”. Її співали в різних місцях, по-різному, під гармошку або “під язик”, у шинку або на етапі, кожного разу додаючи, як водиться, нові й нові деталі. Кожний виконавець виходив із свого досвіду, із своєї біографії, тому пісня дійшла до наших днів занадто довгою.

Далеко в стране Иркутской
Между двух огромных скал,
Обнесен стеной высокой,
Александровский централ...

У пісні відчувається невдоволення царським режимом, розумами людей уже заволоділа революційна ідея. На каторгах і засланнях заспівали “Варшавянку”, “Марсельезу” і “Мы кузнецы, и дух наш молод” (Але через те, що ці пісні співалися в острогах, ми не ризикнемо назвати їх блатними).

А ось пісню “Умирающий” Василя Немировича-Данченка, брата відомого режисера, фундатора МХАТ, – небезпідставно можна назвати блатною. Вона чудово “лягає” на знайомі три акорди:

Отворите окно... отворите!..
Мне недолго осталось жить;
Хоть теперь на свободу пустите,
Не мешайте страдать и любить!
То ли песня ль вдали прозвенела,
Что певала родимая мать?
Холодеет усталое тело,
Гаснет взор, мне недолго страдать!
Позабудьте меня... схороните...
Я прошу вас в могиле своей...
Отворите ж окно... отворите,
Сбросьте цепи мои поскорей!..

(1882 р.)

Фрагмент ще однієї пісні:

Глухой, неведомой тайгою,
Сибирской дальней стороной
Бежал бродяга с Сахалина
Звериной узкою тропой.
Там далеко за темным бором
Оставил родину свою,
Оставил мать свою родную,
Детей, любимую жену.
Умру, в чужой земле зарюют,
Заплачет маменька моя,
Жена найдет себе другого,
А мать сыночка никогда.

(Друга половина XIX ст.)

Як виникли ці пісні? Хто їхні автори? Анонімні композитори й поети, не допущені в храм Мельпомени для гішення слуху шляхетної публіки, знаходили застосування своєму таланту в менш вишуканих закладах – у шинках, пивних і трактирах. Там публіка простіша, звичай та смаки грубіші, і музикант, який володів інструментом, але не зробив кар'єру на естраді або у фешенебельному ресторані, знаходив свого слухача й шанувальника таланту.

Такий співак-музикант знав багато різних пісень – і смутних, і веселих, і про любов, і про війну, і про в'язницю, і про несолодку долю тих, хто його слухав. Він, мабуть, і був автором багатьох пісень. Адже розчулений піснями п'яний відвідувач шинку щедро нагороджував музиканта – коли півкарбованцем, коли чаркою горілки, що, власне, останньому і потрібно було. Але вслухавшись уважніше в слова і музику, не можна не віддати належне авторові – пісні написані талановито і з душею, які б не були вони на перший погляд прості й непристойні.

Читаючи “Злочин і покарання” Достоевського, “Яму” Купріна, “На дні” Горького або “Петербурзькі нетрі” Крестовського, видно, як російські письменники давали шанс злодіям, повіям, пиякам і іншим пропащим особистостям залишитися людьми, хоча б на сторінках своїх романів. Читачеві неодмінно доводилося, що в гріхопадінні усіх цих сагіних, раскольникових, манек, тамарок винувате суспільство, соціальне середовище, мораль і моральна атмосфера системи. Коли б, мовляв, не жорстокі звичай суспільства, де панує дух наживи і кривди, що штовхає людину на злочин, пияцтво й розпусту, то, мабуть, люди були б прекрасні, а помисли їх чисті.

Перенесемося із засніженого Петербурга кінця XIX ст. на південь, на початок XX ст., в Одесу – місто моряків і музикантів. Одесу можна вважати батьківщиною блатної пісні. Привнісши в пісню неповторний південний – “одеський” – колорит, невідомі автори подарували нам справжні шлягери: “Мурку”, “С одесского кичмана”, “Гоп-со-смыком” і багато інших. Саме Одесі блатна пісня повинна бути вдячна своєю легкістю, завзятістю, веселістю й афористичністю, що так підкуповує взагалі в пісні, а в блатній особливо. У Європі й Америці мало знайдеться естрадних зірок, які не пройшли б ресторанну школу. Але в нас ресторан – не місце відпочинку, а місце розгулу, пропалювання грошей і відчайдушних веселощів.

Хіба з нашого ресторану може вийти скільки-небудь пристойний музикант або співак? Так думає обиватель. І помиляється. Багато знаменитих артистів пройшли ресторанну школу. Саме школу, де доводилося під дзенькіт виделок і чарок, гомін відвідувачів і тютюновий чад виходити на естраду і співати, не звертаючи уваги на п'яні вигуки, снування офіціантів і далеко не творчу атмосферу питного закладу. Таку школу пройшли Лариса Доліна й Ольга Вардашева, Давид Голоцокін і Юрій Антонов, Михайло Шуфутинський і Віллі Токарев та багато інших. Часом у ресторані забута блатна пісенька одержувала свіже звучання і своє друге народження:

Одесса зажигает огоньки,

И корабли уходят в море прямо,
Поговорим за берега твои,
О, милая моя, Одесса-мама!..

Деякі пісні, написані і виконані невідомими авторами, стали народними, ввійшли в золотий фонд нашої пісенної культури і донині, незважаючи на “блатний” зміст, виконуються тенорами й басами з філармонічних конів: “По диким степям Забайкалья”, “По пыльной дороге телега несется”, “Сижу я в Сибири холодной” та ін. Є певна невідповідність в тому, що вимуштруваний на ариях оперний вокаліст під супровід фортепіано або симфонічного оркестру співає подібні пісні в Колонному залі або на престижному концертному майданчику.

Але факт залишається фактом – блатна пісня, пройшовши довгий і нелегкий шлях через каторги й остроги, нічліжки і трактири, радянські табори й ресторани, вийшла на велику естраду і небезпідставно може називатися НАРОДНОЮ.

Радянський період нашої історії надзвичайно збагатив блатну пісню, адже не було і немає на землі держави, що поставила собі за мету посадити за ґрати свій народ, цинічно називаючи геноцид свободою. Як наслідок – поява паралельної культури з кримінально-тюремною тематикою, де блатні пісні відводиться провідне місце. Багато прозаїків, поетів і співаків відобразили у своїй творчості цю тему: Шаламов, Жигулін, Розгін, Гінзбург, Галич, Висоцький, Алешковський, Кричевський та ін. Обвинувачуванним підсумком тюремному соціалізму може слугувати творчість О. Солженіцина.

Ни партера нет, ни лож, ни яруса,
Клака не безумствует припадочно,
Есть магнитофон системы “Яуза”,
Вот и все. И этого достаточно!

О. Галич

Донедавна блатна пісня в нашій країні була нібито поза законом. Не те, щоб вона йшла врозріз з офіційною ідеологією, викривала соціальну несправедливість, а просто різала слух ідеологічним працівникам, оскільки нагадувала про тюремну сутність нашої країни. От чому блатна тема принесла першу популярність і Висоцькому, і Алешковському, і Шандрикову, і Розенбаумові, хоча в кожного з них було багато й інших – “хороших” пісень. Але гарні пісні не збуджували, не хвилювали. А от виконав співак “блатнячок” – і навколо його імені виник ореол “протестанта”, “революціонера”, просто “свого хлопця”.

Ще Леонід Утьосов записував на платівки і виконував з естради “Лимончики”, “Гоп-со-смыком”, “С одесского кичмана” та інші пісні, але це було давно – в 1930-ті роки. У повоєнний час “блатняк” заборонявся. Його не співали з естрадних підмостків, не транслювали по радіо й телебаченню.

У кіно зрідка миготіло щось подібне. Таке сталося в кінофільмі “Два бійці”, коли необхідно було звернути увагу, що один із героїв фільму родом саме з Одеси. Взяти популярну блатну одеську пісню автори не ризикнули – цензура відразу б заборонила не лише цю пісню, а, мабуть, і весь фільм. Тоді вони складають стилізацію “під Одесу”:

Шаланда, полные кефали,
В Одессу Костя приводил,
И все биндюжники вставали,
Когда в пивную он входил...

У підсумку пісня ввійшла в кінофільм, автори не постраждали, а народ в ресторанах заспівав ще одну блатну пісню, до того ж дозволену цензурою.

В часи хрущовської відлиги дихати стало легше, і Кирило Лавров у фільмі "Верьте мне, люди" навіть заспівав "Таганку".

Цыганка с картами, дорога дальняя,
Дорога дальняя, казенный дом.
Быть может, старая тюрьма центральная
Меня, парнишечку, по новой ждет.
Таганка, все ночи, полные огня,
Таганка, зачем сгубила ты меня?
Таганка, я твой бессменный арестант –
Погибли юность и талант в твоих стенах

и т.д.

При Брежнєві кіношникам теж не заважали співати "блатняк". Згадаємо хоча б "Операцию Ы" – "Постой, паровоз, не стучите, колеса...". Але все це подавалося як деталь, епізод або барва, у сатиричному світлі, підкреслюючи невинність або безпомічність "карного елемента". А в цей час у ресторанах, на весіллях, ювілеях та інших веселощах люди замовляли музикантам зіграти щонебудь "за Одессу-маму".

Жанр блатної пісні вельми демократичний і містить як високохудожні твори, так і стряпанину.

Летит паровоз по долинам, по взгорьям,
Летит он неведомо куда.
Мальчишка назвал себя жуликом и вором,
И жизнь его – вечная игра.
Постой, паровоз, не стучите, колеса,
Кондуктор, нажми на тормоза!
Я к маменьке родной с последним приветом
Хочу показаться на глаза.
Не жди меня, мама, хорошего сына!
Твой сын не такой, как был вчера.
Меня засосала опасная тряпина,
И жизнь моя – вечная игра.
А если посадят меня за решетку,
В тюрьме я решетку пробью,
И пусть луна светит своим продажным светом,
А я все равно убегу...

и т.д.

Сиреневый туман

Сиреневый туман над зоной проплывает.
Над тамбуром горит полночная звезда.
Конвой мой не спешит, конвойный понимает,
Что с девушкой я прощаюсь навсегда

и т.д.

С одесского кичмана

С одесского кичмана

Бежали два уркана,
Бежали два уркана да на волю.
На Вяземской малине
Они остановились,
Они остановились отдохнуть

и т. д.

Підсумовуючи, зазначимо, що пісенний жанр надзвичайно різноманітний і не можна однозначно говорити, яка пісня погана, а яка варта уваги слухача чи дослідника. Тому, на наш погляд, завжди слід ставитися виважено до будь-якого пісенного жанру, звертаючи увагу і на час створення, і на обставини, в яких ця пісня складалася. Отже, нами була зроблена спроба підійти до розуміння жанру блатної пісні без політичного чи ідеологічного забарвлення. Детальніше дослідження цього незвичайного феномена розглянемо в подальших працях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коралли В. Сердце, отданное эстраде: Записки куплетиста из Одессы. – М.: Искусство, 1988.
2. Шелег М. Аркадий Северный: Две грани жизни. – М.: ННН, 1997.
3. Шуфутинский М. И вот стою я у черты... – М.: Триэп, 1997.

Надійшла до редколегії 16.10.2000 р.

УДК 789.983

С.П. Горохова

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ ТЕМБРІВ У РОК-МУЗИЦІ

Розглядаються темброві характеристики рок-музики, їх застосування та використання в творчості окремих груп

Система виразних засобів рок-музики – це передусім музичні засоби (тембр, ритм, гармонія, виконавські прийоми та ін.), так і немусичні, що набувають важливого звукозображувального значення. Ці засоби підпорядковані певній ієрархії і мають неоднакову значимість. Тембр у рок-музиці є одним із найважливіших її виразних засобів. Його роль істотна і багатофункціональна. Функції тембру як в академічній, так і в рок-музиці багато в чому подібні. Серед них можна відзначити найважливіші: 1. Формотворча, 2. Виразна, 3. Драматургічна, 4. Семантична. Крім того, тембр в академічній музиці деякою мірою може слугувати ознакою певного жанру, а у творах модерністських напрямів, де гіпертрофована роль тембру, останній виконує роль звукового дизайну.

У рок-музиці тембр виконує більш істотну роль, визначаючи її стилістику, а також творчі манери окремих виконавців і колективів, тобто є важливим засобом індивідуалізації у рок-виконавстві. В. Медушевський зауважив, що "звук... сам по собі... може передавати певний смисл рок-музики" [1]. Якщо музичний твір, написаний для одного інструмента (у жанрі академічної музики), може мати, наприклад, різноманітні перекладення для іншого або навіть декількох інструментів, і це не відбивається істотно на його змісті і стилі, то подібні метаморфози в сфері рок-музики позбавляють дану (авторську) концеп-